

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Föra in, räkna av och skriva under!

En undersökning av vuxna språkinlärares skriftliga produktion av
partikelverb

Malin Tropp

Specialarbete, SSA 136 15 hp
Ämne: Svenska som andraspråk
Termin: 2015
Handledare: Julia Prentice

Sammandrag

Ett partikelverb består av ett verb och en betonad partikel i form av en preposition eller ett adverb. Denna ordkombination kan kopplas både till ordbildning och syntax. Partikelverbet kan vara en produktiv konstruktion, eller en lexikaliserad ordförbindelse där verb och partikel har en gemensam betydelse som inte går att tolka utifrån de ingående delarna. Syftet med denna undersökning är att studera vuxna andraspråkselevs skriftliga produktion av partikelverb i jämförelse med en grupp modersmålstalare. Undersökningen har först och främst en kvantitativ karaktär, då det empiriska materialet sammanställs i ett resultat som visar medelvärdet av antal producerade partikelverb per grupp. Min hypotes är att då partikelverben är förknippade med en rad svårigheter så är dessa föremål för olika undvikandestrategier och används i mindre utsträckning av andraspråksinlärarna. Resultatet visar också att modersmålstalarna använder mer än dubbelt så många partikelverb per elev som andraspråkstalarna. Detta resultat ligger också i linje med en tidigare gjord undersökning av Enström. Modersmålstalarna uppvisar också en större partikelvariation och använder vissa partiklar mer rikligt och med fler funktioner än andraspråkstalarna. De använder också partikelverben i överförd och metaforisk betydelse i en högre utsträckning än andraspråkstagarna. När de gäller de individuella variationerna är dessa dock mer framträdande bland andraspråkstalarna, där individuella prestationer får ett kraftigt genomslag på medelvärdet av antal producerade partikelverb.

Nyckelord: partikelverb, andraspråksinlärare, vuxna inlärare

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	3
3. Teoretisk bakgrund.....	4
3.1. Definition av partikelverb	4
3.2. Partikelverbets funktion	8
3.3. Partikelverbets semantik	9
3.4. Partikelverbets produktivitet.....	12
3.5. Partikelverbets syntax	13
3.6. Tidigare undersökningar	14
3.7. Ålderns betydelse för inläring.....	16
4. Metod och urval	18
4.1. Material och informanter	18
4.2. Excerpering av partikelverb.....	19
4.3. Undersökningens reliabilitet och validitet	22
5. Resultat.....	22
5.1. Frekvensförhållande partikelverb i skriftlig produktion	22
5.2. Individuella variationer i skriftlig produktion av partikelverb.....	24
5.3. Partikelvariation	25
5.4. Förhållandet lexikaliserade och icke lexikaliserade partikelverb	27
6. Diskussion och slutsatser	29
7. Litteraturförteckning	35

1. Inledning

Mitt intresse för partikelverb väcktes redan som ämneslärare i företagsekonomi, när jag för många år sedan fick i uppdrag att undervisa en grupp relativt nyanlända elever inom ett arbetsmarknadsprojekt. Eleverna hade alla någon form av utbildning inom ekonomi eller administration från sina hemländer. De hade just påbörjat sina språkstudier i svenska och eftersom det inte fanns något lämpligt undervisningsmaterial med relevant ämnesinnehåll anpassat till målgruppen, använde vi oss istället av en traditionell svensk lärobok i kombination med nätversionen av uppslagsverket Lexin. Tanken var att eleverna redan på ett tidigt stadium av sin vistelse i Sverige skulle lära sig de svenska begreppen och fackuttrycken inom sitt yrkesområde. Dessa elever hade ett mycket begränsat ordförråd, men var väldigt studiemotiverade och arbetade målmedvetet med att slå upp varje nytt ord i den svenska läroboken. De ord som jag som lärare uppfattade som ”svåra”, t.ex. fackuttryck och komplicerade termer, innebar inte alltid de problem jag hade förväntat mig för de här eleverna. De hade ofta en motsvarighet i engelskan eller på elevernas eget modersmål, och eftersom elevernas ämneskunskaper var så goda gick det ofta att resoneras sig fram till de språkliga gemensamma nämnarna. Till min förvåning kunde istället i företagsekonomi vanligt förekommande ordkombinationer som *föra in*, *räkna av*, *ställa upp* och *skriva under* innebära en del utmaningar för andraspråkseleverna och för mig som lärare. De var svåra att slå upp och kunde ofta inte översättas ordagrant då varje verb och partikel i sig kunde ha ett flertal olika betydelser. Dessutom var det för andraspråkstagarna inte helt självklart att dessa små ordkombinationer hörde ihop med en särskild gemensam betydelse.

Ett enkelt verb kan i svenskan få en modifierad betydelse genom tillägg av en kort betonad partikel, i egenskap av en preposition eller ett adverb. Tillsammans bildar verb och partikel en ny semantisk enhet, ett så kallat partikelverb (Enström 2010:72). Partiklarna är mycket produktiva och kan tillföra verbet flera olika betydelser, men inte alltid enligt ett förutbestämt och regelbundet mönster. I satsen

Solen går upp på morgonen ger partikeln verbet en riktning (Holmgren Ording 1998:49), och i *Anna åt upp maten* får verbet istället en perfektiv avslutande aspekt (Holmgren Ording 1998:133). Det går inte alltid att förstå ett partikelverb utifrån de ingående orddelarna, det enkla verbets innerbörd kan ibland förändras helt och hållet. Verbet *dyka* och partikelverbet *dyka upp* betyder t.ex. inte alls samma sak (Holmgren Ording 1998:8). Samma partikelverb kan ha flera olika betydelser som endast kan utläsas med hjälp av kringliggande kontext. Man kan *gå över* "passera" en bro, men samtidigt kan även en förkyllning *gå över* 'ta slut', men då i en mer överförd och bildlig betydelse (Holmgren Ording 1998:50). Dessa små vardagliga ords kombinatoriska möjligheter och polysema betydelser är väl förankrade i modersmålstalarens språksystem, men kan ställa till många problem för en andraspråksinlärare.

Partikelverb är en ovanlig konstruktion i världens språk. När man i andra språk byter verb, lägger man i svenskan i stället till en partikel (Holmgren Ording 1998:8). Mycket av den forskning som gjorts på området tyder på att flerordskombinationer innebär en särskild utmaning för andraspråkstalaren. Ovana läsare har ofta en tendens att läsa en text ord för ord och det leder till svårigheter med att identifiera orden som en semantisk enhet. Nästa steg är att tolka betydelsen, vilken inte alltid är helt självklar då de två orden tillsammans ibland har en innebörd som inte tydligt framgår av de ingående delarna. I den produktiva språkanvändningen måste inläraren sedan ta ställning till vilka ord som går att kombinera med varandra och i vilken betydelse. Detta är något som växer fram hos en infödd talare genom en långvarig exponering av språket, men tid är just vad en andraspråksinlärare inte har tillräckligt av och just denna del av den idiomatiska svenskan kan därför orsaka problem även för avancerade språkinlärare (Enström 2013:190).

Under det senaste decenniet har jag i varierande grad arbetat med vuxna andraspråkselever och lagt märke till att svårigheterna med partikelverb är något som verkar dröja sig kvar länge hos språkinläraren. Som lärare är det viktigt att upptäcka och kategorisera problem som den avancerade andraspråksläraren stöter på, och ett verktyg i denna kartläggning är att systematiskt analysera text producerade av dessa elever. För att få en uppfattning om i vilken grad partikelverb utgör en särskild svårighet för den avancerade inläraren, kan en jämförelse av

frekvensförhållandena i produktion av partikelverb mellan elever med svenska som modernmål och elever med svenska som andraspråk vara av stort intresse. De undersökningar som tidigare genomförts har gjorts inom gymnasieskolan för ungdomar, både avseende receptiva och produktiva förmågor. I den här undersökningen kommer jag att studera den skriftliga produktionen av partikelverb hos vuxna språkinlärare. Detta har gjorts mot bakgrund av en ofta rådande uppfattning om att vuxna inte är lika effektiva språkinlärare som barn och ungdomar.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka frekvensförhållandet i den skriftliga produktionen av partikelverb hos en grupp vuxna andraspråksinlärare på gymnasial nivå. Svårigheten med partikelverb utgör enligt tidigare undersökningar ett problem som kvarstår relativt länge hos andraspråksinläraren. Det går ofta att undvika ett partikelverb i den skriftliga produktionen genom att använda ett närbesläktat enkelt verb eller att helt enkelt utelämna den preciserande partikeln, utan att något direkt fel uppstår (Enström 1990:75). Min hypotes är därför att andraspråkstalarna inte använder partikelverb i samma utsträckning som modersmålstalarna. Då informanterna i min studie är vuxenstuderande som påbörjat sin språkinläring i vuxen ålder, kan det också finnas anledning att jämföra resultatet med tidigare studier gjorda bland gymnasieungdomar. Enligt teorin om den kritiska åldern för inläring har de som lär sig ett språk någon gång efter puberteten inte samma möjlighet att automatiskt tillägna sig ett språk enbart utifrån språkligt inflöde. Detta sägs bland annat bero på biologiska faktorer, dvs. hjärnans mognad (Abrahamsson Hyltenstam 2013:223). Jag antar därför att frekvensförhållandet mellan modersmålstalarna och andraspråkstalarna avseende den skriftliga produktionen av partikelverb kommer att skilja sig från tidigare undersökningar som gjorts inom det traditionella ungdomsgymnasiet.

De frågeställningar jag vill undersöka i denna uppsats är:

- Finns det skillnader i frekvens mellan andraspråksinlärarna och modersmålstalarna avseende den skriftliga produktionen av partikelverb?
- Finns det individuella variationer i de olika grupperna?
- Finns det kvalitativa skillnader mellan de båda grupperna avseende t.ex. partikelvariation, lexikaliseringsgrad och användning av partikelverb i överförd betydelse?

3. Teoretisk bakgrund

I det här avsnittet kommer jag att redogöra för vad som definierar ett partikelverb och ta upp några av de lexikala, semantiska och syntaktiska svårigheter som är förknippade med dem i en inlärningssituation. Jag kommer även att sammanfatta resultatet av två tidigare undersökningar gjorda kring andraspråksinlärares skriftliga produktion av partikelverb. Då min undersökning specifikt riktar in sig mot vuxna språkinlärare, tar jag även upp en del av den forskning som gjorts kring ålderns påverkan på andraspråksinlärning.

3.1. Definition av partikelverb

Partiklar är ord som kan kombineras med verb och bilda ett så kallat partikelverb. De flesta partiklar är homonyma med prepositioner eller adverb, och hör till de mest frekvent använda orden i svenskan. Många har en i grunden konkret rumslig betydelse, som i *ta upp bollen* eller *gå ner för trappan*, men de flesta har också en överförd icke rumslig betydelse som i *ta upp ett samtalsämne*. Partikeln kan också markera att handlingen kommit till något slags resultat, som i t.ex. *äta upp maten* 'tills den är slut' (Språkriktighetsboken 2005:361). Både Norén (1996:1) och Bodegård (1985:5) definierar partiklar som homonymer till prepositioner och adverb, men Norén nämner att andra forskare som Teleman (1974) och Ejerhed (1978) även räknar oböjda substantiv i kollokationer som partiklar: *köra bil*, *fatta*

beslut, handla mat. Även Holmgren Ording (1998:6) påpekar i sin lärobok att man ibland räknar ett verb och ett betonat substantiv som utgör en fast fras till partikelverben, såsom t.ex. i frasen *spela roll*.

Norén (1996:10ff) redogör utförligt för de olika egenskaper som kännetecknar och definierar ett partikelverb. Hon nämner flera olika kriterier, bl.a. betoning, position i satsen, förekomsten av fast och lös sammansättning, benägenheten att inte låta sig fundamenteras, transitivitetsförändring hos verbet, förändringar i subjekt- eller objektstyp, och funktionen att i svenskan markera aspekt. Det första kriteriet beskriver betoningen, det speciella tryckförhållandet mellan verb och partikel. För att definiera en partikel kan det här vara relevant att göra en avgränsning mot prepositioner och adverb. Dessa är i regel inte betonade medan partikeln tar betoning från verbet. Partikelverb kännetecknas av en slags prosodi som kallas sammanfattningsaccent (Norén 1996:5) eller konnektiv prosodi (Enström 1996:105), vilket innebär att högerledet i frasen har den starkaste betoningen. I talspråk skiljer sig alltså partikelverb från t.ex. en kombination av ett verb och en efterföljande prepositionsfras genom att verbet i det förra fallet får ett reducerat tryck som istället hamnar på partikeln, detta för att markera att de båda enheterna har en semantisk samhörighet. Bodström (1985:5) menar att betoningen hamnar på partikeln därför att denna ger mest information, den kan till och med användas utan huvud verbet, som i *Vi ska bort* eller helt utan verb som i *Upp med dig!* De speciella tryckförhållandena är ett i stort sett hundra procentig kriterium för att identifiera ett partikelverb, men betoningen kan inte utläsas ur ett skriftligt material (Norén 1996:12). Ibland måste svaret sökas i den omgivande kontexten för att avgöra om det rör sig om ett partikelverb eller ett verb med en efterföljande prepositionsfras, vilket illustreras av nedanstående exempel:

- (1) Barnen gick i vattnet
- (2) Hon sprang efter honom

I det förstnämnda exemplet (1) vet vi inte om barnen gick omkring i vattnet eller om de doppade sig. I det andra (2) kan flickan jaga/hämta pojken eller komma

springande bakom honom. Det är alltså sammanhanget utanför satsnivån som avgör om prepositionen ska betonas eller inte. (Holmgren Ording 1998:9)

Ett annat kriterium för att urskilja ett partikelverb kan vara att studera vilken position partikeln intar i satsen. Här finns i äldre litteratur flera förslag, men i de olika positionsbeskrivningarna verkar kriteriet ”position före objektet” enligt Norén (1996:12) vara det mest användbara i ett test. Även Bodegård anger i sin lärobok denna position i ett satsschema (Bodegård 1985:43). För att illustrera skillnaden i position mellan ett partikelverb och ett enkelt verb med efterföljande adverb ger Norén nedanstående exempel.

- (3) *Hon körde pojken ut på landet.*
 (4) *Hon körde ut pojken på landet*

Den kritiska skillnaden ligger i positionen för ordet *ut*. I det förstnämnda exemplet (3) hamnar *ut* efter objektet och betraktas som ett adverb, i det sistnämnda (4) hamnar *ut* före objektet och betraktas som en partikel. Positions-kriteriet är dock inte heltäckande, och kan t.ex. inte användas i satser som saknar objekt (Norén 1996:13).

Ett löst sammansatt partikelverb kan vara nära besläktat med en motsvarande fast sammansättning, som t.ex. i *bjuda in*. Om partikeln kommer före verbet som ett betonat prefix får man istället ett sammansatt verb som i *inbjuda*. Sammansatta partikelverb är vanliga i formella texter från t.ex. myndigheter (Holmgren Ording 199:10). En svårighet ligger i att betydelsen ibland ändras helt och hållet när partikeln byter plats, som i *gått av* ’gått sönder’ eller *avgått* ’lämnat ett uppdrag’. Norén (1996:11) nämner förekomsten av både en fast och en lös sammansättning som en indikation på ett partikelverb, även om detta kriterium inte är heltäckande.

Då partikelverbet uppträder som en semantisk enhet får detta till följd att partikeln inte heller gärna låter sig brytas ut och ensam fundamenteras. Detta urvalskriterium kan med fördel användas då objekt saknas i satsen (Norén 1995:15).

- (5) Hon dukade under ’hon dog’
 ***Under** dukade hon

- (6) Hon kämpade på 'fortsatte att kämpa'
 ***På** kämpade hon
- (7) Han sprang in (i huset)
In sprang han

I ovanstående exempel ser vi att det fungerar bra när partikel verbet är lexikaliserat (5) och vid en regelbunden icke rumslig betydelse (6). Däremot är fundamentering av partikeln i vissa fall möjlig då partikel verbet har en regelbunden lokal betydelse (7). Fundamenteringskriteriet är alltså in helt utslagsgivande, undantaget gäller framförallt när partikel verbet har en regelbunden rumslig betydelse. Tillsammans med betoningskriteriet och positionskriteriet går det dock med förhållandevis god säkerhet att urskilja ett partikelverb i satsen (Norén 1995:15).

Partikelverben har också en benägenhet att ändra verbets transitivitet, förändra kombinationsmöjligheterna med olika subjekt eller objekt och markera någon forma av tidslig aspekt i förhållande till det enkla verbet. Ett transitivt verb är ett verb som kan ha ett eller flera objekt, t.ex. *jag målar huset*. Ett intransitivt verb kan inte ta ett objekt, t.ex. *jag somnar*. Transitivering innebär att intransitiva verb görs transitiva, t.ex. verbet *tänka* som är intransitivt, och partikel verbet *tänka ut* som är transitivt, d.v.s. det konstrueras med objekt. Bodström (1985:46) nämner verbet *dansa* som endast brukar kunna användas med en begränsad mängd objekt, som t.ex. *dansa vals* eller *dansa tango*. Med en partikel tillkommer nya möjligheter: *Hon dansade bort sina sorger* eller *Hon dansade sönder sina nya skor*. Partikeln kan också göra ett transitivt verb intransitivt, som i *Hjälp mig!* eller *Hjälp till!*

Verbpartiklar kan ha olika betydelser i olika verbförbindelser. Det är skillnad på att *stiga upp* och *växa upp* 'växa tills man är vuxen'. I det förstnämnda fallet anger partikeln en riktning och i det sistnämnda tillför den ett resultat till det enkla verbet. Partikeln kan även tillföra andra semantiska restriktioner, t.ex. i form av verbens kombinationsmöjligheter med olika objekt eller subjekt. Verbet *växa* har en mycket vid betydelse och kan användas för att beteckna allt som tilltar i storlek, både i konkret och abstrakt bemärkelse. Partikel verbet *växa upp* har däremot en mer begränsad användning, då det oftast används för att beskriva människors utveckling från barn till vuxna (Enström 1990:54).

3.2. Partikelverbets funktion

Det verkar finnas olika synsätt beträffande vilken del i partikel verbet som bär huvudbetydelsen. Enström framhåller verbet, medan Bodström verkar utgå från partikeln. Enström (1996:60) påpekar att verbet är satsens kärna eftersom det är verbet som avgör hur en sats kan konstrueras och vilket betydelsemässigt innehåll dess medspelare kan ha. Värt att nämna i detta sammanhang är att Enström pekar ut även de enkla verben som en typ av ord som kan bereda andraspråksläraren särskilda svårigheter. Verben är mindre kontextberoende än t.ex. substantiven, som ofta har en konkret betydelse oavsett i vilket sammanhang de uppträder. Många verb är vaga och kan ha en uppsättning av olika betydelsekomponenter. I ett icke lexikaliserat partikelverb är det enligt Enström (1996:130) dock verbet som bär grundbetydelsen och tillägget av en partikel innebär endast en precisering av denna betydelse, med avseende på exempelvis rums-, tids- eller aktionssättsangivelse. Bodström utgår i sin lärobok istället från ett antal partiklar som kan kombineras med verb för att få olika betydelser. Partikelns funktion är att ge verbet en riktning eller visa att handlingen kommit till ett resultat. Bodström menar att partikeln är viktigare eftersom den kan användas utan huvud verbet som i *Vi ska bort* (Bodström 1985:5).

Det är vanligt att verb som uttrycker rörelse fritt kan kombineras med olika partiklar som uttrycker riktning. Ett stort antal verb kan t.ex. kombineras med *upp*, *ner*, *ut* och *in*. I vissa kombinationer tenderar partiklarna att bli tautologiska, dvs. uttrycker något som redan framgår av verbet, t.ex. *öppna upp lokalerna* eller *släcka ner ljuset*. I många fall finns det en dock viktig betydelseskillnad som i *ramla* eller *ramla ner*, där *ramla ner* antyder att startpunkten ligger på en nivå ovanför marken. Den rumsliga betydelsen hos partikeln kan vara konkret som i *att gå ut* och *gå in*. Den kan också vara mer överförd och abstrakt, som i *lära ut* och *lära in*, där betydelsen associeras till en bildlig scen där kunskapen kommer ut från läraren och in i eleverna (Språkriktighetsboken 2005:362).

Partiklarna i svenskan uttrycker ofta handlingens aktionsart, t.ex. om handlingen inleds, upprepas eller avslutas. I Svenska Akademiens grammatik (SAG) (1999 1:152) beskrivs aktionsart som typ av aktion med avseende på aktionens tidsliga

egenskaper. Man skiljer mellan fyra grundläggande aktionsarter: tillstånd (8), oavgränsad process (9), avgränsad process (10) och punkthändelse (11) (SAG 1999 4: 323ff).

- (8) Maten innehåller salt
- (9) Barnen springer omkring
- (10) Jag tömmer brunnen
- (11) Han slog igen boken

Det är olika semantiska distinktioner som skiljer de tydligaste aktionsarterna åt. En viktig distinktion är den mellan avgränsad och oavgränsad aktion. Avgränsning handlar om huruvida man kan se ett utpekat slut eller inte för aktionen. En oavgränsad aktion kan upphöra när som helst eller fortsätta hur länge som helst. En avgränsad aktion har en naturlig slutpunkt och kan heller inte fortsätta efter den. Om en aktion har tidsutsträckning kallas den durativ, och en aktion utan relevant tidsutsträckning kallas punktuell (SAG 1999 4:324ff).

En viktig funktion hos många verbpartiklar är att uttrycka att handlingen når ett resultat eller kommer till en naturlig gräns. Det enkla verbet kan genom tillägg av partikel gå från oavgränsad till avgränsad aktionsart. Man kan *värma vattnet* eller *värma upp vattnet* 'värma till en viss temperatur', *äta maten* eller *äta upp maten* 'äta tills maten är slut'. Det går att *läsa en bok* eller *läsa ut den* 'läsa tills den är slut'. Som framgår av exemplen markerar partiklarna *upp* och *ut* ofta att någonting är färdigt, förbrukas eller förstörs (Språkriktighetsboken 2005:363).

Även Bodström (1985:41–44) poängterar att partikeln kan ge handlingen en riktning eller ett resultat, att den leder till målet. I detta avseende framhålls särskilt partiklarna *upp*, *ut*, *färdigt*, *klart* och *till*.

3.3. Partikelverbets semantik

Partikelverb är konstruktioner där verbets betydelse kan modifieras eller ändras helt och hållet genom tillägg av en partikel.

Det föreligger ofta en stor frihet i fråga om att kombinera verb och partikel. Ett verb som slå kan t.ex. kombineras med en mängd olika partiklar – an, av, bort, ifrån, igenom, in, ner, om, på, runt, till upp, ut, över – vilka på olika sätt kan modifiera verbets betydelse. En och samma partikel kan dessutom ha flera olika betydelser beroende på vilket verb den kombineras med, t.ex. stiga upp ur sängen 'i riktning mot högre läge', skruva upp locket 'öppnande', äta upp 'tills något tar slut', blåsa upp 'igångsättande'. I vissa fall innebär partikel tillägget enbart en precisering av det enkla verbets betydelse, t.ex. kan partikeln ange en viss rums- eller tidsrelation, exempelvis läsa om, gå ner, säga efter. I andra fall innebär tillägget att betydelsen förändras radikalt, exempelvis ta i, stå still, hålla av (Enström 2013:190).

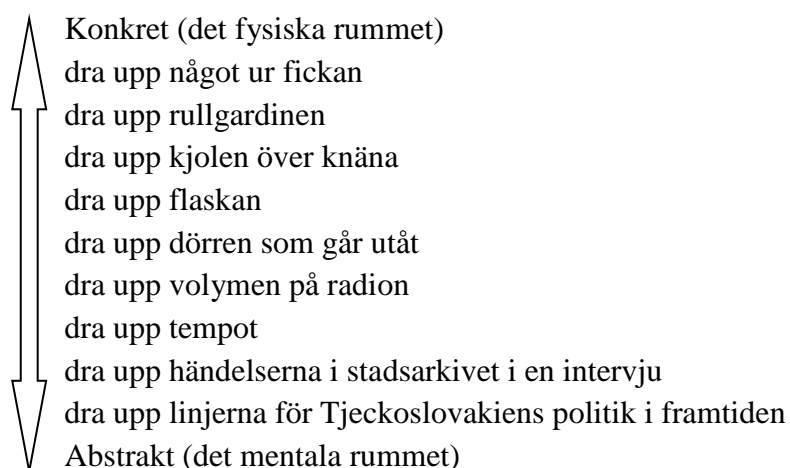
Norén (1996:7) beskriver partikelverbet som lexikaliserat då det har en betydelse som "avviker från den som blir resultatet av en frasbildande addition av verbets och partikelns betydelser". Det går alltså inte att ana partikelverbets betydelse genom att lägga ihop de ingående delarna. Hon menar dock att avvikelsernas omfång skiljer sig åt och att det finns olika grader av lexikalisering. Den lägre graden kännetecknas av att sambandet med grundbetydelsen ännu är urskiljbar, som i t.ex. *smälla i* och *smälla till något*. Vid den högre graden är betydelsen mer särpräglad, som i t.ex. *falla ifrån* "dö".

Enström (2010:72) betecknar de lexikaliserade partikelverben som en typ av idiom. En språkinlärare måste lära in idiomerna som helheter, eftersom det är omöjligt att tolka betydelsen utifrån de ingående delarna. Hon påpekar att ordkombinationer kan vara vilseledande till sin natur, då de ofta har polysema betydelser. I vissa sammanhang ska de tolkas bokstavligt och i andra har de en mer ogenomskinlig betydelse (Enström 1996:58). Även Bodegård benämner partikelverb med en "speciell betydelse som inte framgår av delarna" som idiom (Bodegård 1985:55).

Strzelecka (2003:14) har i sin doktorsavhandling gjort en semantisk analys av de adverbiala verbpartiklarna *in*, *ut*, *upp* och *ner*. Syftet med denna avhandling är att fördjupa förståelsen av de mekanismer som styr bildningen av partikelverb, vad det

är som i en viss kontext ligger bakom användningen av en given partikel. Analysen omfattar verbfraser som sätts in på olika ställen längs en lexikaliseringsskala utsträckt från produktiva syntaktiska nykonstruktioner till rena idiom. Verbfraser med rörelseverb och partikel där verbet betecknar rörelse och partikeln anger riktning, som t.ex. *gå ut genom dörren*, *gå ner för trappan* kan enligt Strzelecka ses som syntaktiska konstruktioner. Detta gäller även icke-rörelseverb i förbindelse med partikel, där partikeln betecknar både riktning och rörelse och där hela konstruktionen därmed får en rumslig betydelse, som t.ex. *i braka in i fönstret*. Här behåller partikeladverbialen adverbets grundbetydelse, nämligen att ange riktning för rörelsen, och konstruktionen kan därmed ses som icke lexikaliserad. Bland de fasta, lexikaliserade varianterna nämns *se vetgirig ut* och *grena ut sig*. Här har partikeln *ut* inte längre har samma koppling till adverbets grundbetydelse (Strzelecka 2003:14).

Strzelecka (2003) visar hur uttrycket *dra upp* kan förändras beroende på hur det kombineras med substantiv med varierande grad av abstraktion. Figur 1 nedan visar hur partikelverbet *dra upp* uppträder i olika domäner (Strzelecka 2003:87).

Figur 1 Abstraktionsgrad partikelverb

Lexikaliseringsgraden verkar enligt detta resonemang hänga samman med graden av abstraktion.

Norén (1996) har i sin doktorsavhandling undersökt fem verbpartiklar homonyma med prepositioner, *av, i, ifrån, på, till*. Hon utgår i sitt resonemang alltså från partikelverb med rumslig betydelse. Enligt henne kan partikelverben lexikaliseras på två olika sätt. Det första sättet är via metaforisk betydelse, t.ex. *hoppa av* (från sitt land). Hon menar att den metaforiska användningen oftast inte fullständigt förändrar verbets innebörd, utan att man fortfarande kan ana den lexikaliserade betydelsens samband med ursprungsbetydelsen. Det andra sättet är att partikelverbet förlorar en eventuell lokal rumslig betydelse till en mer abstrakt gränsbetydelse. Gränsen är kopplad till huruvida verbhandlingen har påbörjats eller avslutats, t.ex. *arbeta fram, hoppa till*, där både *fram* och *till* har en rumslig betydelse i konkreta sammanhang. Partikelverbets betydelse kan också förändras mer radikalt som t.ex. i *falla ifrån, kasta upp* och *lägga av* (Norén 1996:210).

3.4. Partikelverbets produktivitet

Enligt Norén (1996:212) kan partikelverbets betydelse inte helt permanentas i språkets lexikon utan tenderar att nybildas med varje generation. Sådana syntaktiska nykonstruktioner gäller främst de partikelverb som har regelbunden additiv betydelse, dvs. de icke lexikaliserade eller de med låg lexikaliseringsrad. En generell tendens vad gäller användning av partikelverben är att de först tenderar att ingå i kombinationer med de mest frekventa verben av varje typ, som sedan kan ligga till grund för olika nybildningar. Om normalordet för 'använda ögonen' är verbet *se*, används denna grundläggande betydelse för olika partikelverbsbildningar med liknande betydelser. *Se till barnen* kan t.ex. bytas ut mot *kolla till barnen*, om *kolla* är normalordet för denna typ av aktivitet inom ett visst sammanhang för en viss språkbrukare. Även Strzelecka (2003:14) nämner att partikelverb med regelbunden betydelse kan ses som syntaktiska konstruktioner. Detta gäller främst verbfraser med rörelseverb och partikel där verbet betecknar rörelse och partikeln anger riktning, som t.ex. *gå ut* och *gå ner, men* även icke-rörelseverb i förbindelse med partikel, där partikeln betecknar både riktning och rörelse och där hela konstruktionen därmed får en rumslig betydelse, som t.ex. i *braka in*. Valmöjligheterna är stora samtidigt som de på grund av semantiska och logiska restriktioner naturligtvis inte är oändliga.

Partikelverb kan alltså uppträda som olika sorters delvis fasta konstruktioner och dessa kan vara särskilt problematiska för vuxna andraspråksinlärare. Börjesson (2012) har i en kandidatuppsats arbetat med att karaktärisera konstruktionen VERBA *på*. Hon har använt sig av bland annat korpusverktyget Korp för att undersöka hur konstruktionen ser ut bland språkbrukarna, vilket belyser problematiken kring de stora valmöjligheterna i kombination med att alla varianter inte resulterar i ett idiomatiskt språkbruk (Börjesson 2012:5).

Börjesson undersöker i vilka sammanhang man kan använda partikeln *på* för att skapa en fortsättningsbetydelse hos verbet. Konstruktionen är mycket produktiv men fungerar samtidigt inte med alla verb. Resultatet av undersökningen visar att verb med oavgränsad aktionsart eller s.k. punkthändelser fungerar väl i konstruktionen. Verb med oavgränsad aktionsart har ingen utpekad början och inget utpekat slut, som t.ex. i *vandra*, *trampa* och *arbeta*. Dessa verb kan med fördel användas med partikeln *på* i betydelsen 'att fortsätta med'. En punkthändelse är en enstaka handling som sker mycket snabbt, t.ex. *hosta* och *blinka*. När en sådan handling ingår i VERBA *på*-konstruktionen modifieras aktionsarten och övergår till att bli oavgränsad, "Kyrkoherden snörvlade på i ett, han är så dödtråkig." Däremot kan verb med avgränsad aktionsart av logiska skäl inte ingå, då själva konstruktionen förhindrar att handlingen kommer till något slag resultat (Börjesson 2012:21). För andraspråksinläraren kan den här typen av produktiva partikelverb antagligen innebära vissa svårigheter, då valmöjligheterna är stora men samtidigt begränsade, och för att avgöra vad som är ett idiomatiskt språkbruk krävs ingående kunskaper i språket.

3.5. Partikelverbets syntax

Partikelverbet har en speciell plats i satsen och kan inte stå var som helst. Till skillnad från enkla verb är de löst sammansatta partikelverben tvådelade och inskottsord kan förekomma mellan verbet och partikeln.

(12) Jag **skrev på** kontraktet igår.

- (13) Jag **skrev** inte **på** kontraktet igår.
- (14) Igår **skrev** jag **på** kontraktet
- (15) År 1939 **bröt** ett långt och blodigt krig **ut** i Europa.

I huvudsatser med rak ordföljd står partikeln normalt sett direkt efter verbet (12). Det finns dock vissa undantag från denna regel, vilket kan ställa till problem för andraspråksinläraren både i receptiva och produktiva inläringssituation. Förekommer satsadverb placeras detta mellan verbet och partikeln (13). Om ett annat satsled än subjektet återfinns i fundamentet får vi omvänd ordföljd, och subjektet hamnar mellan verbet och partikeln (14). Observera att vid topikalisering kan ett mycket långt subjekt få plats mellan verbet och partikeln (15) (Bodegård 1985:61).

- (16) Du **ser** trött **ut**.
- (17) Han **klär** **på** sig
- (18) Hon **bryr** sig **om** mig

En syntaktisk variation uppträder också vid användningen av partikel verbet *se ut*, där adjektivet ska placeras mellan verbet och partikeln (16). Ett annat problem är reflexiva partikelverb, där *sig* oftast kommer efter verb och partikel (17), men ibland hamnar direkt efter verbet (18). (Bodegård 1985:63)

3.6. Tidigare undersökningar

Enström (1990) har undersökt andraspråkslevers skriftliga produktion av partikelverb i två olika undersökningar. Materialet i huvudundersökningen bestod av uppsatser skrivna av andraspråkslever under åren 1984 – 1986 vid Katrinelundsgymnasiet i Göteborg. Vid denna tidpunkt var ämnet svenska som andraspråk inte ett eget ämne inom gymnasieskolan, och de elever som skrev uppsatserna deltog i en försöksverksamhet som bedrevs på skolan. Sammanlagt samlades 407 uppsatser in, skrivna av 91 elever med 19 olika modersmål

representerade. Ur dessa uppsatser excerperades sedan samtliga felanvändningar av partikelverb, prefixverb och reflexiva verb. Som ett komplement till denna undersökning genomfördes senare en mindre omfattande studie i syftet att jämföra andraspråkselevs och svenska elevs totala användning av ovanstående verbtyper. Materialet utgjordes av 22 uppsatser skrivna av andraspråkselever vid ett och samma tillfälle, och lika många slumpvis utvalda som var skrivna av modersmålstalare. Utgångspunkten för denna studie var, att om vissa verbtyper innebär särskilda svårigheter för andraspråkselever, kan man också förvänta sig att dessa verbtyper är föremål för undvikandestrategier och borde förekomma i mindre utsträckning bland andraspråkseleverna (Enström 1990:33).

Resultatet visade att det förekommer betydande skillnader mellan andraspråkseleverna och modersmålstalarna. De svenska eleverna använde nästan dubbelt så många partikelverb i sin produktion som andraspråkseleverna. De uppvisade även en större variation i fråga om antal valda partikelverb, och använde också i betydligt större utsträckning konstruktioner där partikeln av syntaktiska skäl skiljs från verbet i satsen. De siffror som redovisas visar att förstaspråkseleverna använde 11,09 partikelverb per elev och andraspråkseleverna 5,77 partikelverb per elev. När det gäller antalet unika partikelverb är skillnaderna ännu större, förstaspråkseleverna använde 7,50 unika partikelverb per elev och andraspråkseleverna 3,54 unika partikelverb per elev (Enström 1990:75ff).

I en kandidatuppsats av mindre omfattning undersöker även Thorén (2012) förekomsten av partikelverb i skriftlig produktion hos elever på gymnasial nivå. Det empiriska materialet i denna undersökning bestod av 30 uppsatser skrivna som en del av det nationella provet i svenska. Av dessa uppsatser skrevs 10 stycken av en kontrollgrupp, där alla elever hade svenska som förstaspråk. De resterande skrevs av elever med svenska som andraspråk, av vilka hälften börjat lära sig svenska före 7 års ålder, och hälften börjat lära sig svenska efter 7 års ålder. I denna undersökning valdes partikelverb i lös förbindelse ut ur uppsatserna och jämfördes sedan i antal grupperna emellan. Thoréns (2012:27) undersökning visade att eleverna med svenska som andraspråk producerade färre partikelverb, men att skillnaden inte var så stor som författaren förväntat sig. De siffror som redovisas visar att förstaspråkseleverna använder 9,4 partikelverb per elev, andraspråkseleverna med en

startålder före 7 år använder 8,0 partikelverb per elev och andraspråkseleverna med en startålder efter 7 års ålder använder 9, 2 partikelverb per elev. När det gäller produktionen av antalet unika partikelverb är skillnaderna något större, där använder förstaspråkseleverna 6,7 partikelverb per elev, andraspråksinlärarna med en startålder före 7 år 5,7 partikelverb/elev och andraspråkseleverna med en startålder efter 7 år använde 5,9 partikelverb per elev. Thorén fann också att skillnaderna i produktion mellan grupperna var störst för de lexikaliserade partikelverben. Bland de icke lexikaliserade partiklarna har variationen i antalet valda partiklar redovisats och resultatet visar att förstaspråksinlärarna har använt 18 olika partiklar, eleverna med en startålder före 7 år har använt 17 olika partiklar och eleverna med en startålder efter 7 år har använt 15 olika partiklar. Skillnaderna mellan de olika grupperna är enligt undersökningen försumbara och Thorén (2012:29) kommer fram till att andraspråkseleverna använder färre partikelverb men inte till den grad som hon hade förväntat sig. Den tydligaste skillnaden mellan grupperna gäller de partikelverb som används metaforiskt, förstaspråkseleverna använder sig av minst dubbelt så många partikelverb med metaforisk betydelse som andraspråkseleverna.

3.7. Ålderns betydelse för inläring

Som lärare kan det också vara av intresse att studera vilka olika faktorer som påverkar språkinlärningsprocessen. Sådana faktorer som ålder, inverkan från modersmålet, individuella och sociolingvistiska skillnader samt attityd och motivation kan vara avgörande och medföra att olika individer lär sig språket olika fort (Enström 1990:13). I föreliggande studie är informanterna utvalda utifrån att de har påbörjat sin inläring av svenska i vuxen ålder. Detta aktualiserar ett omdiskuterat fenomen, nämligen ålderns betydelse för språkinläringen. Enström (1990) redovisar inte elevernas startålder, men teoretiskt sett borde flera av dem påbörjat sin inläring innan puberteten och kanske redan i barndomen eftersom svenska gymnasieelever brukar befinna sig i åldersspannet 16-19 år. I Toréns (2012:19) studie har vi mer detaljerad bakgrundsinformation om elevernas

startålder, en av grupperna påbörjade sin inläring före sju års ålder och den andra gruppen efter sju års ålder.

Enström (1990:14) tar i sin undersökning kortfattat upp den teoretiska bakgrunden kring ålderns betydelse för språkutvecklingen. Hon framhåller att forskningsläget är skiftande och poängterar att ålderns betydelse skiftar för olika delar av språkfärdigheten. När det gäller uttalet bekräftar forskningsrönen att barn är mer framgångsrika än vuxna, men ifråga om andra språkliga nivåer, som grammatik och lexikon är forskningsresultaten mer skiftande. Här framhålls Hyltenstams undersökning från 1988, som påvisar en stor individuell variation och att andra faktorer än åldern kan vara avgörande för graden av uppnådd inföddhet.

Inom andraspråksforskningen har man under lång tid diskuterat förekomsten av en kritisk period för inläring, dvs. om det finns en åldersrelaterad gräns som avgör om inläraren kan uppnå samma språknivå som en modersmåls talare. Teorin om en kritisk period för andraspråksinläring utgår från att barn är effektivare andraspråksinlärare än vuxna. En betydelsefull forskare i detta sammanhang är neurofysiologen Lenneberg i USA, som gjorde studier kring afasi hos barn och vuxna. Lenneberg lanserade år 1967 sin hypotes om en kritisk period för språkinläring och enligt denna hypotes försvinner möjligheten till att automatiskt tillägna sig ett språk enbart utifrån språkligt inflöde någon gång efter puberteten. Den som lär sig ett språk senare behöver undervisning och språkinläringen kräver en medveten satsning. Endast de som lär sig språket tidigt kan uppnå en infödd nivå i sin slutliga behärskning av språket. Orsaken till att språkinläringen blir svårare efter den kritiska perioden anses bero på biologiska faktorer, dvs. hjärnans mognad (Abrahamsson & Hyltenstam 2013:223).

Lateralisering är en process tidigt i livet där de två hjärnhalvorna efterhand specialiserar sig på olika funktioner, t.ex. språk. Både hjärnhalvorna är involverade även när en vuxen talar, men de centrala språkfunktionerna är lokaliserade till vänster hjärnhalva. Denna uppdelning är inte lika tydlig hos små barn, där språkfunktionerna är mera jämnt fördelade mellan hjärnhalvorna, och hjärnan därmed mera plastisk. Idag talar man inte om den kritiska perioden i termer av lateralisering, vilken enligt nyare studier avslutas redan i 4-5-årsåldern. I stället anses sambandet med stigande ålder och avtagande effektivitet vid språkinläring ha

att göra med nervcellernas förmåga att göra nya kopplingar till varandra och att sedan förstärka dessa kopplingar. Senare forskning pekar på att det är denna myelinisering av nerverna som orsak till att hjärnan blir mindre plastisk med stigande ålder (Abrahamsson Hyltenstam 2013:231- 232).

Abrahamsson och Hyltenstam (2013:223) menar att den begränsade mängd data som finns stödjer en hypotes om existensen av mognadsbegränsningar, även om en sådan hypotes inte nödvändigtvis är identisk med den ursprungliga formulerad av Lenneberg. De framhåller att mognadsbegränsningarna spelar en avgörande roll, men menar också att andra sociala och psykologiska faktorer kan förklara individuella skillnader. En startålder lägre än 6 eller 7 år tenderar att automatiskt resultera i en inföddlik nivå, men med stigande ålder måste de olika sociala och psykologiska faktorerna bli mer fördelaktiga för att kompensera för de negativa effekterna av biologisk mognad (Abrahamsson och Hyltenstam 2013:246–249).

4. Metod och urval

4.1. Material och informanter

I denna studie har jag definierat variabeln partikelverb och excerperat dem ur ett antal elevtexter. Det empiriska materialet är begränsat till sammanlagt 30 uppsatser valda från en utbildningsanordnare i ett geografiskt avgränsat område. Då jag vill undersöka vilket frekvensförhållande som råder mellan andraspråksinlärarna och modersmålstalarna avseende den skriftliga produktionen av partikelverb, har jag i första hand valt en kvantitativ undersökningsmetod. Med tanke på urvalets begränsade omfattning kan inga statistiskt säkerställda slutsatser dras utifrån resultatet i denna undersökning. De tendenser som framkommer kan dock ligga till grund för en vidare diskussion och analys. För att besvara mina frågeställningar och uppnå syftet med denna uppsats har jag valt att granska elevtexter skrivna av vuxenstuderande i ämnena *svenska* och *svenska som andraspråk*. Mina informanter studerar inom den gymnasiala vuxenutbildningen i en västsvensk kommun, och

kurserna är distansbaserade med individuell studietakt. Texterna är skrivna i form av avslutande uppsatser, och dessa slutprov genomförs på plats i utbildningsanordnarens lokaler. Hälften av texterna är producerade av andraspråkselever i ämnet *svenska som andraspråk* och hälften är skrivna av modersmålstalare i ämnet *svenska*. I fortsättningen kommer andraspråkseleverna även att benämnas L2 och förstaspråkseleverna även att benämnas L1 i denna uppsats. De informanter som ingår i L2 är utvalda utifrån kriteriet att de alla startat sin inläring av svenska i vuxen ålder. Gränsen för definitionen *vuxen* drar jag här utifrån den ålder som särskilt uppmärksammas i Lennebergs teori om *den kritiska perioden för inläring*, dvs. någon gång i puberteten. Andra sociala och psykologiska faktorer i elevernas språksituation har jag valt att inte ta hänsyn till i denna undersökning. Kontrollgruppen L1 består av 15 slumpvis utvalda elever i ämnet svenska och bland dem finns endast modersmålstalare.

4.2. Excerpering av partikelverb

Jag har för denna uppsats excerperat alla partikelverb i lös förbindelse utifrån den definition som presenterades i teoriavsnitt 3.1. För att kunna identifiera alla partikelverb har jag i första hand använt mig av betoningskriteriet. Detta går naturligtvis inte ensamt att utläsa ur skriftligt material, men med hjälp av kontexten blir det ofta tydligt vad som är en partikel och vad som är en preposition eller ett adverb. Ett exempel på detta är satsen ”*Jag tolkar det som man följer ekorrhjulet och bara trampar på*”, där det är uteslutet att det är ett verb med en efterföljande prepositionsfras, eftersom prepositionen i så fall måste följas av ett prepositionsobjekt och inte kan stå ensam i satsen. I de fall betoningskriteriet lämnat några frågetecken har jag undersökt om partikeln låter sig fundamenteras eller vilken position den intar i satsen. Ibland har det varit nödvändigt att kombinera de olika kriterierna för att avgöra om det är ett partikelverb, vilket även Norén påpekar i sin avhandling (Norén 1996:13). Partiklar har i teoriavsnittet definierats som prepositioner eller adverb (bl.a. Bodegård (1985:5) och Norén (1996:1). Jag har därför gått igenom samtliga partiklar i mitt redovisade resultat och kontrollerat att de

i Lexin definieras som adverb och/eller prepositioner, och inte som t.ex. substantiv eller adjektiv. Kollokationer med verb + oböjt substantiv som t.ex. ”*på väg*” och ”*spelar roll*”, räknar jag därför inte som partikelverb, även om de ibland uppfyller vissa av kriterierna för sådana. Däremot är felaktigt använda partikelverb inberäknade i det sammanställda resultatet. Ett exempel på detta är satsen ”*Det ser ut vänligt*” som är skriven av en andraspråkselev, där adjektivet *vänligt* felaktigt placerats efter partikeln, men där det ändå är tydligt att informanten använder sig av det lexikaliserade partikelverbet *se ut*. Det totala antalet partikelverb har excerperats ur materialet i den form de står skrivna vid varje enskild förekomst i varje uppsats. Här räknas följaktligen även dubletter och olika temporala varianter in. För att få fram antalet unika partikelverb har de olika varianterna sedan eliminerats. I denna kategori kan t.ex. partikelverbet ”ta upp” alltså bara förekomma en gång per grupp, oavsett om det har förekommit i både lexikaliserad och icke lexikaliserad form i de olika uppsatserna.

Resultatet presenteras som medelvärdet av det totala antalet partikelverb per elev. Här har jag delat antalet förekomster med antalet informanter i varje grupp. I nästa steg redovisas medelvärdet av antalet unika partikelverb. I denna kategori räknas ett och samma partikelverb endast en gång per informantgrupp. Medelvärdet av det totala antalet partikelverb jämförs även med motsvarande siffror från tidigare genomförda undersökningar gjorda av Enström (1990) och Thorén (2012). Jag vill dock poängtera att även om resultaten för tydlighetens skull sammanställs i en gemensam tabell, är de inte helt och hållet jämförbara. De olika undersökningarna är av varierande omfång och urvalet av informanter och excerperingen av partikelverb kan delvis ha skett utifrån skilda kriterier. Enströms undersökning är resultatet av en mångårig forskning, där materialet samlats in under flera år och bearbetats ingående. Thoréns undersökning är liksom denna utförd inom ramen av en kandidatuppsats.

I resultatdelen redovisas även de individuella variationerna avseende den skriftliga produktionen av partikelverb. Här tydliggörs hur många informanter i respektive grupp som har haft ett visst antal förekomster, detta för att få en uppfattning om hur spridningen ser ut mellan de olika informanterna, och hur individuella prestationer har påverkat medelvärdet av antal producerade partikelverb.

Även partikelvariationen presenteras i en tabell med tillhörande kommentarer. Syftet med denna sammanställning är att tydligöra vilka partiklar som är vanligt förekommande i respektive grupp, och vilken funktion dessa partiklar har i informanternas texter.

Det totala antalet partikelverb delas även in och redovisas i kategorierna lexikaliserade och icke lexikaliserade. Här är gränsdragningen inte helt entydig och för att bedöma vilka partikelverb som är lexikaliserade och vilka som är icke-lexikaliserade har jag studerat varje partikelverb individuellt. Som Norén (1996:7) påpekar är det snarare fråga om en lexikaliseringsgrad än en absolut gräns. Jag har här utgått från definitionen ”addition av verbets och partikels betydelser” och analyserat vilken betydelse varje partikelverb har i sin aktuella kontext. Detta betyder att ett och samma partikelverb kan vara både lexikaliserat och icke lexikaliserat beroende på i vilket sammanhang det förekommer. De partikelverb som i den aktuella betydelsen är upptagna i Lexin som egna lemman, i en egen betydelse, har jag i denna uppsats definierat som lexikaliserade.

(19) ”ett argument liknande detta tas upp i författarens text”

Verbet *ta* används normalt bl.a. för att beskriva att man griper tag i något med händerna och partikeln *upp* anger i så fall riktning på denna rörelse. I detta exempel har partikelverbet *ta upp* en vedertagen abstrakt betydelse, som handlar om att framhålla eller belysa ett argument. Uttrycket *ta upp* är upptaget under ett eget lemma i nätversionen av Lexin, i betydelsen ’skriver’ eller ’talar om, behandlar’.

(20) ”Jag tog upp min telefon...”

Partikelverbet *ta upp* används här i konkret bemärkelse och den gemensamma betydelsen går att utläsa ur de ingående delarnas ursprungliga betydelse, det betraktas alltså som icke-lexikaliserat.

4.3. Undersökningens reliabilitet och validitet

En undersökningens reliabilitet är ett mått på i vilken utsträckning ett visst tillvägagångssätt ger samma resultat vid olika tillfällen under i övrigt lika omständigheter. För att uppnå god reliabilitet är det även viktigt att vara noggrann vid insamling av data och att dra rimliga slutsatser från avläsningen av data. Validitet är ett mått på om en viss fråga mäter eller beskriver det man avser att undersöka. För att uppnå en god validitet är det alltså viktigt att noga definiera och operationalisera vad som ska undersökas (Lagerholm 2005:29–30). Det huvudsakliga syftet med denna uppsats är att mäta frekvensförhållandet mellan modersmålstalare och andraspråkstalaras skriftliga produktion av partikelverb. Den kvantitativa analysen kan göras med tämligen god reliabilitet, då variabeln går att definiera, avgränsa och beräkna. Metoden för insamling och analys av materialet är väl beskriven och går att återupprepa vid kommande undersökningstillfällen. Däremot är det svårt att kopiera de omständigheter under vilka testningen gjordes, då informanterna ständigt kommer i kontakt med nya språkliga intryck, vilket gör att deras språk förändras med tiden. Även om vi skulle testa samma informanter vid ett senare tillfälle kan vi alltså inte vara säkra på samma resultat.

5. Resultat

5.1. Frekvensförhållande partikelverb i skriftlig produktion

I nedanstående tabell redovisas det totala antalet och det unika antalet partikelverb i elevernas texter. Båda kategorierna är även fördelade på antalet elever för att få fram en genomsnittlig produktion av partikelverb per elev i varje grupp.

Tabell 1. Frekvensförhållande i skriftlig produktion

	L1	L2
Antal PV totalt	66	29
Antal PV Totalt/elev	4,4	1,93

Antal unika PV	52	21
Antal unika PV/elev	3,47	1,4

Resultatet i denna undersökning visar tydligt att andraspråksinlärarna använder avsevärt färre partikelverb än modersmålstalarna i sin skriftliga produktion. Modersmålstalarna producerar i genomsnitt 4,4 partikelverb jämfört med andraspråksinlärarnas 1,93, vilket är drygt dubbelt så många. Avseende det unika antalet partikelverb hamnar motsvarande siffror på ungefär 3,47 partikelverb för modersmålstalarna jämfört med andraspråksinlärarnas 1,4.

Informanterna i denna studie är vuxna språkinlärare på gymnasial nivå. I tidigare undersökningar av Enström (1990) och Thorén (2012), som redovisats i teoridelen i denna uppsats, har informanterna varit ungdomar på gymnasiet. I nedanstående tabell jämförs resultatet i min undersökning med tidigare resultat.

Tabell 2. Frekvensförhållande i jämförelse med tidigare studier

	Denna studie		Enström		Thorén		
	L1	L2	L1	L2	L1	L2 f. 7	L1 e. 7
Totalt PV/elev	4,4	1,93	11,09	5,77	9,4	8,0	9,2
Unika PV/elev	3,47	1,4	7,50	3,44	6,7	5,7	6,9

Resultatet av min undersökning visar att modersmålstalarna använder mer än dubbelt så många partikelverb per elev som andraspråksinlärarna, både avseende det totala och det unika antalet partikelverb. Enligt Enströms (1990:95) använder modersmålstalarna knappt dubbelt så många partikelverb som andraspråkstalarna. Thorén (2012:27) påvisar endast marginella skillnader mellan de olika grupperna, även om modersmålstalarna har något fler förekomster. Som jag redan påpekat i metodavsnitt 4.2 i denna uppsats är de olika undersökningarna inte helt och hållet jämförbara, och de jämförande siffrorna bör tolkas med en viss försiktighet. Värt att notera är också att antalet excerperade partikelverb per elev är avsevärt större totalt sett bland *både* modersmålstalarna och andraspråkstalarna i Enströms och Thoréns undersökningar.

5.2. Individuella variationer i skriftlig produktion av partikelverb

I nedanstående tabell redovisas den individuella variationen inom de båda grupperna. Antalet förekomster är angivna med 0-9 stycken och vid varje nivå finns det aktuella antalet elever redovisat.

Tabell3. Antal elever med X antal partikelverb

Antal partikelverb	L1	L2
0	1	2
1	0	8
2	0	1
3	3	1
4	5	1
5	3	1
6	1	0
7	1	1
8	0	
9	1	

Den elev som producerat flest partikelverb hör till kategorin modersmålstalare, med 9 partikelverb totalt sett. Två elever har producerat 7 stycken, och här är både modersmålstalarna och andraspråkstalarna representerade. Bland andraspråkstalarna har ca hälften av eleverna endast använt något enstaka partikelverb i sina texter, det totala resultatet på 1,93 verkar alltså dras upp av individuella prestationer. Bland modersmålstalarna hamnar drygt hälften av eleverna på en produktion på mellan 3 och 5 partikelverb, vilket ligger nära den genomsnittliga produktionen på 4,47. Variationen är alltså stor i båda grupperna och ligger bland modersmålstalarna mellan 0 och 9, och bland andraspråkseleverna mellan 0 och 7. Enström (1990:77) redovisar i sin undersökning större individuella skillnader, där modersmålstalarna producerar mellan 3 och 22 partikelverb, och andraspråkseleverna mellan 1 och 11.

5.3. Partikelvariation

Partiklarna kan modifiera eller förändra det enkla verbets betydelse på olika sätt. De kan ange riktning, markera aspekt eller vara del i en lexikaliserad betydelse. För att få en uppfattning om hur partiklarna används, har jag börjat med att lista alla förekommande partiklar och beräknat antalet förekomster av dem per grupp. Partikelvariationen hos de båda informantgrupperna redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 4. Antal förekomster per artikel

Partikel	L1	L2
Ut	11	4
Upp	10	0
Om	1	3
Bort	5	3
Fram	4	0
Till	3	0
Med	2	2
In	9	1
På	3	2
Ihop	4	0
Av	4	0
Ner	1	3
Samman	1	0
Kvar	1	1
Iväg	1	0
Hem	1	1
Ifrån	1	2
Sönder	1	0
Fast	3	0
Ihåg	0	1
Över	0	1
Ur	0	2
Uppe	0	1
Illa	0	1
Hit	0	1
Totalt	66	29

L1 producerade 18 olika partiklar jämför med L2:s 12, vilket ger jämförelsetalet 1,5 gånger så många unika partiklar producerade av modersmålstalarna. Det verkar

alltså som om modersmåltalarna har en mer mångsidig användning av varje partikel än andraspråktalarna, och att denna mångsidighet leder till ett större antal partikelverb totalt sett. I sammanställningen framträder särskilt partiklarna *ut*, *upp* och *in*. För att få en förklaring till detta fenomen har jag studerat vilka funktioner partiklarna *ut* och *upp* har i elevernas texter. Partikeln *ut* förekommer 11 gånger hos modersmålstalarna och 3 gånger hos andraspråksinlärarna. Den lexikaliserade partikelverbet *se ut* förekommer hos båda elevkategorierna. Detta kan ha sin förklaring i att ett av uppsatsämnena handlar om skönhetsideal. Andraspråksleverna använder sammanlagt partikeln *ut* i fyra olika partikelverb, de lexikaliserade varianterna *se ut* och *ge ut* och i en konstruktion som anger riktning, *gå ut*. Modersmålstalarna använder de lexikaliserade varianterna *stå ut* och *se ut* vid flera tillfällen, och i enstaka konstruktioner som anger riktning, som i *lära ut* och *gå ut*. Hos modersmålstalarna används partikeln även i partikelverb som anger aspekt, att handlingen kommit till ett resultat, t.ex. *tala ut*, *vila ut* och *tänka ut*. Denna funktion hos partikeln kan jag inte hitta i andraspråkslevernas produktion.

Partikeln *upp* har totalt sett 10 förekomster hos modersmålstalarna jämfört med 0 hos andraspråkstalarna. Det är anmärkningsvärt att en så pass vanligt förekommande partikel helt och hållet saknas i andraspråkstalarnas produktion. I nedanstående språkexempel syns tydligt att bland modersmålstalarna används partikeln t.ex. för att markera att handlingen kommer till något slags resultat (21) och (22), (se avsnitt 3.2 i denna uppsats). Det finns även exempel på konstruktioner med riktningsangivelse, både i konkret (23) och mer överförd betydelse (24).

(21) ”Jag växte upp med...”

(22) ”När vi målar upp en bild av...”

(23) ”... ta upp min telefon...”

(24) ”Han tog upp ett viktigt argument...”

Skillnaderna verkar alltså bl.a. ligga i att vissa partiklar används av fler informanter och att dessa har fler funktioner i modersmålstalarnas produktion. Även Enströms (1990:82) resultat tyder på att modersmålstalarna ha större möjlighet att modifiera

verbens betydelser med olika partiklar. Hon påpekar att inläringen kan försvåras av att en och samma partikel kan ha olika betydelser i kombination med olika verb.

5.4. Förhållandet lexikaliserade och icke lexikaliserade partikelverb

I nedanstående tabell redovisas det totala antalet partikelverb i kategorierna lexikaliserade och icke lexikaliserade partikelverb, enligt den definition som beskrivits i metoddelen, se avsnitt 4.2.

Tabell 5. Excerperade lexikaliserade och icke lexikaliserade partikelverb

L1		L2	
Lexikaliserade	Icke lexikaliserade	Lexikaliserade	Icke lexikaliserade
Se ut	Byggas upp	Redats ut	Lägga ifrån
Lyfte fram	Börjar om	Beror på	Tagits bort
Lagts fram	Slösa bort	Tycker om	Ramlar ner
Ta till sig	Ta fram	Håller med	Flytta hit
Tas upp	Vara med	Håller på	Ta bort
Sätta sig in	Kommer in	Komma ihåg	Tar in
Tog upp	Drömma sig bort	Tar över	Håller sig ifrån
Tog upp	Drömma mig bort	Göra illa	Koppla ur
Ge sig ut	Trampa på	Ser ut	Koppla ur
Bryta upp	Prova på	Hålla med	Sitter uppe
Kommer upp	Präntas in	Tycker om	Går ut
Stöter de ihop	Passa in	Tycker om	Gå ner
Räcker till	Passa in	Gett ut	Skriva ner
Klara av	Håller fram		Ta bort
Klarar av	Fått ihop		Kommer hem
Klarar av	Trycka ner		Lever kvar
Finns till	Lära ut		
Stod ut	Ta upp		
Rasa samman	Ta fast		
Leva oss in	Ha kvar		
Tänka ut	Passade in		
Slappnar av	Målar upp		
Ser ut	Susar iväg		
Stämmer	Snickrar ihop		
Stämmer in	Ta hem		
Träffar på	Varit med om		
Växte upp	Springa ifrån		
Låser upp	Drömma oss bort		
Tala ut	Håller fast		

Ser ut Stod ut	Ta bort Gått sönder Gå ut Går ut Satt fast Packade ihop		
31	35	13	16

Resultatet av denna kategorisering visar att andraspråksinlärarna använder lexikaliserade partikelverb i ungefär samma utsträckning som icke lexikaliserade partikelverb. Andraspråkseleverna har producerat 13 lexikaliserade partikelverb och 16 icke lexikaliserade partikelverb. Motsvarande siffror för modersmålstalarna är 31 lexikaliserade och 35 icke lexikaliserade partikelverb. Båda grupperna använder lexikaliserade partikelverb i ungefär samma omfattning jämfört med de icke lexikaliserade partikelverben. Då de lexikaliserade partikelverben har en särskild betydelse i varje enskild sammansättning måste dessa läras in som en enhet. Det kan då vara rimligt att anta att dessa är svårare att förstå, men lättare att använda i den skriftliga produktionen, då man inte behöver ha kunskap om hur de olika partiklarna används i olika situationer (Enström 1990:82). Ovanstående resultat tyder inte på detta. Vid en djupare analys finns det dock vissa kvalitativa skillnader i användningen av de lexikaliserade partikelverben de båda grupperna emellan. Modersmålstalarna verkar mer benägna att använda partikelverb med en lexikaliserad överförd betydelse, som i en annan kontext skulle kunna ha en mer konkret rumslig betydelse. Exempel på sådana är t.ex. *lyfta fram*, *lägga fram*, *ta upp*, *komma upp*, *bryta upp*. I sin lexikaliserade form används dessa partikelverb metaforiskt. Det är verb som normalt beskriver en konkret handling men som överförs till att beskriva en mer abstrakt handling. Norén (1996:7) menar att den metaforiska användningen av partikelverb oftast inte fullständigt förändrar verbets innebörd, utan att man kan ana den lexikaliserade betydelsens samband med ursprungsbetydelsen. Man kan *lägga fram* 'presentera' ett argument och *lägga fram* ett par byxor som man ska sätta på sig. Båda har en betydelsekomponent som handlar om att synliggöra, även om det i det förra fallet sker i en mer bildlig bemärkelse. I andraspråksinlärarnas skriftliga produktion finns inga lexikaliserade

partikelverb med motsvarande icke lexikaliserade konkreta betydelser. De flesta har en renodlad lexikaliserad betydelse, som t.ex. *komma ihåg*, *tycka om* och *hålla på*. Partikelverbet *ge ut* ”publicera” är kanske ett gränsfall som också skulle kunna ha en mer bokstavlig betydelse, men här kan hela frasen ”ge ut en bok” anses vara en ordförbindelse som antagligen också lärts in i sin helhet.

Även de icke lexikaliserade partikelverben är intressanta ur metaforiskt perspektiv. Många av dem ingår nämligen i bildliga uttryck. Nedanstående exempel visar förekomsten av dessa i det empiriska materialet. Även i detta avseende är modersmålstalarna mer mångsidiga i sin skriftliga produktion. Bland dessa exempel är (25), (26), (27), (28) och (29) producerade av modersmålstalare och (30) av en andraspråksinlärare.

- (25) ”Drömmar som jag snickrar ihop...”
- (26) ”Vi målar upp värsta tänkbara mardrömsscenarioet...”
- (27) ”... susar iväg i tankarna.”
- (28) ”... självförtroendet behöver byggas upp”
- (29) ”... att trycka ner och mobba dem som har det svårt”
- (30) ”... ramlar ner i ett svart hål.”

6. Diskussion och slutsatser

För andraspråksinläraren finns det många svårigheter förknippade med partikelverb, både i receptiva och produktiva språksituationer. Vid läsning gäller det först och främst att identifiera ordkombinationen som en semantisk enhet. Detta är inte alltid helt uppenbart, då det i vissa fall kan vara fråga om ett verb med efterföljande prepositionsfras. Mindre vana läsare har en tendens att läsa en text ord för ord och har därför svårt att identifiera flerordskombinationer (Enström 2010:69). Av syntaktiska skäl uppträder verb och partikel dessutom inte alltid bredvid varandra (Bodegård 1985:61). Det gäller också att tolka betydelsen av de ingående delarna. Den kan vara både konkret och bokstavlig och abstrakt och överförd beroende på i

vilket sammanhang partikelverbet förekommer. Även de ingående partiklarna kan ha olika betydelser beroende på vilket verb de kombineras med (Enström 2013:190). Vissa konstruktioner är starkt produktiva och tenderar att förnyas i takt med att språket utvecklas och förändras (Norén 1996:12). Partikelverbets produktivitet och polysema betydelser borde sammantaget innebära stora utmaningar för andraspråksinläraren och detta skulle i sin tur kunna leda till olika undvikandestrategier. Min hypotes i denna uppsats var därför att andraspråkstalarna inte använder partikelverb i sin skriftliga produktion i samma utsträckning modersmålstalarna.

Resultatet visar också att andraspråkstalarna producerat knappt hälften så många partikelverb som modersmålstalarna. I tidigare undersökningar gjorda av Enström (1990) och Thorén (2012) är skillnaderna relativt sett mindre. Resultaten mellan studierna av de vuxna och de unga inlärarna skiljer sig dock inte avsevärt åt, och det går inte att dra några slutsatser kopplade till inlärarnas ålder med befintligt material som underlag. Anmärkningsvärt är dock att det totala antalet partikelverb i skriftlig produktion i tidigare undersökningar är avsevärt högre för *både* modersmålstalare och andraspråkstalare. Detta kan förstås bero på skillnader i uppsatsernas omfattning, vilket i Enströms (1990:75) undersökning redovisas i totalt antal handskrivna sidor och i Thoréns (2012:15) undersökning i antalet grafem. Mitt empiriska material borde i detta avseende dock vara jämförbart med Thoréns, då vi båda utgår från uppsatser skrivna med ungefär samma förutsättningar i fråga om antalet sidor m.m. Förklaringen skulle också kunna ligga i att det empiriska materialet i de olika undersökningarna består av olika slags texttyper, och att detta har påverkat förekomsten av partikelverb totalt sett. En annan förklaring skulle kunna finnas hos informanterna själva. Det finns skäl att anta att vuxenstuderande på gymnasial nivå utgör en särskild målgrupp även som modersmålstalare. Många kan t.ex. haft olika former av läs- och skrivproblematik på gymnasiet och därför valt att komplettera sina betyg som vuxna. Då denna frågeställning ligger utanför uppsatsens syfte och omfattning lämnar jag den dock tills vidare obesvarad, även om det är en intressant iakttagelse i sig.

Resultatet visar att de individuella skillnaderna är stora i båda grupperna. Bland andraspråkstalarna varierar användningen mellan 0 och 7 partikelverb, bland

modersmålstalarna är motsvarande siffror 0 och 9. I andraspråksgruppen har dock mer än hälften av eleverna endast använt ett partikelverb, och medeltalet 1,93 verkar ha dragits upp av individuella prestationer. Detta visar att andraspråkseleverna inte kan betraktas som en homogen grupp, utan är individer med olika förutsättningar och förmågor. Sociala faktorer, som t.ex. i vilka språksammanhang man dagligen rör sig, kan ge olika individer olika förutsättningar (jfr Enström 1990:13). Dessa faktorer påverkan på resultatet ligger dock utanför frågeställningarna i min studie, men skulle kunna vara intressanta infallsvinklar i vidare forskning. Den elev bland andraspråkspråkstalarna som producerade flest antal partikelverb ligger över genomsnittet bland modersmålstalarna, vilket visar att även sena inlärare kan nå upp till en modersmålsliknande nivå, genom ansträngning eller gynnsamma omständigheter (jfr Abrahamsson och Hyltenstam 2013:246–249).

Det finns också kvalitativa skillnader mellan andraspråkseleverna och modersmålstalarnas skriftliga produktion i denna undersökning. Resultatet antyder att andraspråkseleverna inte behärskar partikelverben på djupet i samma utsträckning som modersmålstalarna. Vid en analys av materialets partikelvariation utmärker sig antalet förekomster av vissa partiklar, t.ex. *upp*, *ut* och *in*. Dessa partiklar verkar ha fler funktioner i modersmålstalarnas material, t.ex. att markera aspekt, som i *tänka ut* och *tala ut*, eller att markera riktning i en mer överförd betydelse, som t.ex. *ta upp en diskussion*. När det gäller relationen mellan lexikaliserade och icke lexikaliserade partikelverb är det ingen större skillnad mellan de olika grupperna, båda använder de olika kategorierna i ungefär samma utsträckning. Detta resultat är dock svårt att kvantifiera med samma precision som beräkningen av det totala antalet partikelverb. Många partikelverb har en lexikaliserad och en icke lexikaliserad betydelse, och kategoriseringen är till viss del beroende av hur man definierat de båda variablerna. I denna studie har de flesta förekomster hos andraspråksinlärarna en tydligt lexikaliserad betydelse, som t.ex. *komma ihåg*, eller konkret rumslig betydelse som t.ex. *gå ner*. Lexikaliserade partikelverb med en överförd betydelse som t.ex. i *ta upp en diskussion* eller *lyfta fram ett argument*, används inte av andraspråksinlärarna men förekommer i kontrollgruppen. Modersmålstalarna använder också de icke lexikaliserade partikelverb metaforiskt i högre utsträckning än andraspråkstagarna, vilket även

Thorén (2012:32) kom fram till i sin undersökning. Produktiva partikelverb i konstruktioner av den typ som redovisas i avsnitt 3.4 i denna uppsats används också i högre utsträckning av modersmålstalarna, som t.ex. i *trampa på* och *snickra ihop*. Min uppfattning efter att ha studerat det empiriska materialet är att andraspråkseleverna har en ganska försiktig användning av partikelverb. Det förekommer få egentliga fel, vilket ger intrycket av att de förekomster som finns är resultatet av helfrasinlärning och att behärskning och medvetenhet om partikelverbet som en produktiv konstruktion saknas. Betydelsemässigt uppvisar andraspråkseleverna inte alls samma variation som modersmålstalarna.

Vilka implikationer får då detta för undervisningen? Andraspråkselever i svenska som andraspråk på gymnasial nivå förväntas så småningom kunna gå vidare till högre studier. Samtidigt visar resultatet av denna och andra undersökningar att de fortfarande har språkmässiga brister jämfört med modersmålstalarna på samma utbildningsnivå. Det är viktigt att såväl första- som andraspråkstalare har ett stort och varierat ordförråd för att kunna förstå vad som skrivs i olika sammanhang och kunna ge rättvisande uttryck för sina kunskaper och erfarenheter. För avancerade inlärare är det ofta ordförrådet som är den begränsade faktorn, och detta brukar pekas ut som ett problem som dröjer sig kvar länge (Enström 2013:169).

Abrahamsson och Hyltenstam (2013:223–233) diskuterar i en artikel forskningsläget kring startålderns betydelse för språkinlärning. De redovisar bl.a. Lennerbergs (1967) ursprungliga hypotes om en kritisk period för inlärning. Den grundar sig på att förmågan till ett automatiskt tillägnande av ett språk, enbart utifrån språkligt inflöde, verkar försvinna någon gång efter puberteten. Abrahamsson och Hyltenstam (2013:250) framhåller även en annan studie av Johnson och Newport (1989). Enligt denna finns en biologiskt betingad kritisk period redan i 6-7-årsåldern. En startålder före 7 tenderar att mer eller mindre automatiskt resultera i en andraspråks nivå som kan passera för infödd, detta utifrån normal språklig exponering som enda input, men med stigande ålder måste sedan andra social och psykologiska faktorer spela in för att kompensera den negativa effekten av biologisk mognad (Abrahamsson Hyltenstam 2013:250).

Thorén (2012:19) har i sin studie gjort en jämförelse mellan inlärare med startålder före 7, och inlärare med en startålder efter 7, och inte funnit några

avsevärda skillnader. Min studie uppvisar istället påtagliga skillnader mellan de båda informantgrupperna, och denna skillnad är relativt sett större än i tidigare genomförda undersökningar. Det går dock inte att dra några slutsatser om behärskning av partikelverb kopplade till inlärnarnas ålder, då de olika studierna är av varierande omfattning och kan ha genomförts under delvis olika omständigheter. Ett intressant uppslag till vidare forskning vore dock att genomföra en större undersökning med vuxna inlärare som informanter och unga inlärare som kontrollgrupp. Den skriftliga produktionen av partikelverb är en variabel som med tämligen god exakthet går att definiera och mäta, vilket gör den tacksam i olika testsammanhang.

En tänkbar slutsats av tidigare redovisad forskning är dock att vuxna inlärare kräver mer explicit undervisning än barn, t.ex. i ordbildning och grammatiska regler, för att kunna uppnå en hög nivå i målspråket (Abrahamsson Hyltenstam 2013:250). Detta betyder att även partikelverb behöver lyftas fram och behandlas i klassrumsundervisningen. Partikelverb uppträder dock på olika sätt i olika sammanhang, och många lärare kanske tycker att det är svårt att ta fram övningar som tydliggör alla funktioner och varianter. Partikelverben ligger någonstans i gränslandet mellan grammatik och syntax, mellan grammatik och ordbildning. De ordkombinationer där såväl verb som partikel har kvar sin egen typiska betydelse (*springa in, gå ut*) kan sägas höra till syntaxen, medan de fraser som uppfattas som fasta (*läsa upp, skjuta upp*) hör enligt Strzelecka (2003:20) till ordbildning och lexikon. Denna skillnad är också en viktig utgångspunkt vid urval och sammanställning av lämpliga övningar. Partikelverb med regelbunden betydelse kan ses som syntaktiska konstruktioner, och bör presenteras som sådana i en undervisningssituation. Här går det att använda både verbet och partikeln som utgångspunkt, och låta eleverna variera betydelsen genom att prova olika kombinationsmöjligheter. Verbet *gå* kan t.ex. få olika rumsliga betydelser beroende på vilken partikel det kombineras med. Det finns även exempel där partikeln är den fasta variabeln, som i konstruktionen VERBA på, som tas upp i avsnitt 3.4 i denna uppsats. Andra övningar kan fokusera på mönsterigenkänning, där eleverna med hjälp av autentiskt material från olika korpusar får i uppgift att identifiera en eller flera konstruktioner i texten. Därefter är det lämpligt att diskutera vilka verb och

partiklar som är möjliga i en viss konstruktion, och hur betydelsen förändras med olika varianter.

De lexikaliserade partikelverben kan betraktas som idiom och måste snarare läras in som sådana. Här uppstår en annan problematik, kopplade till receptiva inläringssituationer, då den gemensamma betydelsen inte går att härleda ur de enskilda delarna (Enström 2010:75). Det finns möjlighet att tolka vissa idiom bokstavligt och det viktigt att diskutera skillnaderna mellan konkret och överförd betydelse genom inläsning och diskussion kring lämpliga texter. För mer avancerade inlärare kan lämpliga övningar gå ut på att tolka olika betydelser med hjälp av omgivande kontext.

Slutligen vill jag poängtera att jag är av den uppfattningen att undervisningen kring partikelverb bör påbörjas i ett tidigt skede av språkinläringen. Det krävs visserligen ett väl utvecklat ordförråd för att kunna tolka och använda dem korrekt, men det är viktigt att en medvetenhet kring den här typen av konstruktioner finns redan från början i elevernas språkinläring. Då denna konstruktion inte är så vanlig i andra språk, är det viktigt att språkinläraren tidigt lär sig att känna igen och tolka denna ordkombination som en semantisk enhet.

7. Litteraturförteckning

- Abrahamsson, Niclas och Hyltenstam, Kenneth 2013. Mognadsbegränsningar och den kritiska perioden för andraspråksinläring. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, s. 221-258.
- Bodegård, Anders 1985. *Tänk efter – verb + partikel = partikelverb*. Stockholm: Skriptor.
- Börjesson, Linnéa 2012. *Kämpa på! En undersökning av konstruktionen VERBA PÅ med fortsättningsbetydelse*. (GU-ISS-2012-05.) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Enström, Ingegerd 1990. *Feltyper i invandrargymnasisters användning av partikelverb, prefixverb och reflexiva verb*. (Nordrapp 4. Rapporter från Institutionen för nordiska språk/svenska vid Göteborgs universitet.) Göteborg: Göteborgs universitet.
- Enström, Ingegerd 1996. *Klara verba. Andraspråksinlärares verbanvändning i svenskan*. (Nordistica Gothoburgensia 18.) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Enström, Ingegerd 2010. *Ordens värld – Svenska ord – struktur och inläring*. Stockholm: Hallgren och Fallgren.
- Enström, Ingegerd 2013. Ordförråd och ordinläring – med särskilt fokus på avancerade inlärare. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, s. 169-195.
- Holmgren Ording, Hans 1998. *Se upp! svenska partikelverb*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Lagerholm, Per 2010. *Språkvetenskapliga uppsatser*. Lund: Studentlitteratur AB
- Norén, Kerstin 1996. *Svenska partikelverbs semantik*. (Nordistica Gothoburgensia 17.) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis

- SAG = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson 1999. *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Norstedts Ordbok
- Strezelecka Elzbieta 2003. *Svenska partikelverb med in, ut, upp och ner. En semantisk studie ur kognitivt perspektiv*. Uppsala: Institution för Nordiska språk, Uppsala universitet.
- Thorén, Lisa 2012. *Partikelverb – hur svåra är de? En undersökning om frekvensförhållandena mellan förstaspråkselever och andraspråkselever avseende bruket av partikelverb*. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet